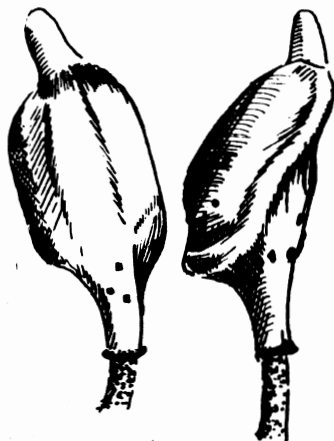

BOXTBAUMLA

Mededelingen van de
Bryologische Werkgroep
van de
Ned. Nat. Hist. Ver.

2e Jaargang
No. 3/4 JUNI - JULI 1948.

Red.adres. W. Meijer,
Pr. Hendrikkade 96,
Zaandam. HOLLAND.

Adm. S. Groenhuijzen,
Wijtenbachstr. 14'''
Amsterdam-O. Gem.giro
(13500) 6 183.

DE VOORJAARSEXCURSIE NAAR DE BEERZE EN ENIGE BRABANTSE VENNEN.

Oorspronkelijk lag het in onze bedoeling de voorjaarsexcursie naar Texel te houden. Tengevolge echter van de alarmerende berichten omtrent het verder voortbestaan van het zo unieke gebied der Beerze, besloten wij Texel voor onze najaarsexcursie te bewaren om, voordat daar veel verloren is gegaan, het gebied van de Beerze bryologisch te onderzoeken. Dat er bij onze mensen veel belangstelling voor bestond bleek wel uit de grote opkomst. Twee dagen, n.l. 3 en 4 April, hebben wij er gezamenlijk rondgezworven. De plaats van samenkomst was station Bostel. Hier werden we opgewacht door Prof. v.d. Wijk, die reeds de dag daarvoor de omgeving verkend had en een bezoek bracht aan het Veldersbos (R 5.23 . 12 en R 5.13.34) en Bredeheide (R 5.13.31), waar o.a. *Scapania nemorosa* genoteerd werd.

Aan wezig waren nu behalve Prof.v.d. Wijk ook nog *Agasteribbe*, Booy, Groenhuijzen, Landwehr, Margadant, Meijer en Sterk. Barkman kon wegens ziekte niet aanwezig zijn.

Nadat de meesten in een hotel in Bostel zich van hun vele bagage wat ontdaan hadden, gingen we onder leiding van Sterk allereerst een ochtendexcursie maken naar Savendonk (Q 5.63.43) en Geeldersbos (Q 5.63.44). Na de nachtelijke stortregens viel het weer nu buitengewoon mee. Volop genoten we van een prachtige weelde aan *Primula's*, die als gouden lenteboden de slootkanten en weilanden sierden evenals van de *Anemone nemo-*

rosa die in grote getale de bos- en beekkanten tooide.

In een karrespoor bij Savendonk (waar al direct door v.d. Wijk met "hokken" begonnen werd) ontdekten we behalve de meer algemene soorten o.a. *Atrichum tenellum*, *Pohlia grandiflora* en langs een slootkant *Mnium rugicum*.

In het prachtige Geeldersbos aangeland werd op een boomstronk langs een kleigrepel aan de kant van Savendonk *Homalia trichomanoides* gevonden, iets verder het bos in *Tetraphis pellucida*, niet alleen met sporogoniën maar ook een polletje uit z.g. "Protonemablätter" bestaande en op een brandplaats *Cephaloziella* of *Hampeana*. Een gegraven gat bij een slootkant was zowat geheel begroeid met volop kapsels dragende exemplaren van *Dicranella cerviculata* en niet ver daar vandaan langs de slootkant *Pellia endiviaefolia* uit enige ex.bestaaende. Iets verderop op een zandig gedeelte volop *Pogonatum aloides* en *Diplophyllum albicans* terwijl een volgende sloot langs de bosrand vrijwel geheel dichtgegroeid was met *Sphagnum subsecundum* s.l. Een karrespoor door een meer heideachtig gedeelte leverde nog *Nardia scalaris* en *Isopaches bicrenatus* op. Langs een andere greppelkant kwam weer vrij veel *Phycomitrium pyriforme* voor en in het water *Leptodictyum riparium* fo. *longifolium*. Ook konden we van het heidegedeelte nog *Mnium punctatum*, noteren en van andere gedeelten o.a. *Thuidium tamariscinum*, *Plagiothecium Ruthel*, *Orthotrichum affine*, *Fissidens adianthoides*, *bryoides* en *taxifolius*.

Helaas konden we in dit prachtige gebied niet langer blijven, Landwehr besloot nochter om samen met sterk er op de 5e Apr. nog eens een gehele dag door te brengen en mocht bij zijn determinaties het genoegen smaken op enige lemige paden o.a. *Mniobryum carneum*, *Pleuridium acuminatum* Lindb. (= *P. subulatum* Rabenh. sensu Br. et Schimp.), *Pleuridium subulatum* (Hedw.) Rabenh. em. Lindb. (= *P. alternifolium* (Dicks.) Brid.), *Pottia truncata* en *Weissia controversa* Hedw. verzameld te hebben. Langs beekoevers vond hij nog *Chiloscyphus polyanthus*, *Conocephalum conicum*, *Philonotis spec.*, *Amblystegium varium*, in een karrespoor *Riccardia pinguis* en aan de voet van een boom *Neckera complanata*.

Voordat we echter definitief weer op weg naar Bostel gingen werd nog een steile, vrij hoge kant van een brede greppel met langzaam stromend water vlak bij het Geeldersbos gelegen, onderzocht. Het substraat was nogal kleiachtig. Aan de overkant konden we reeds vrij veel *Riccia Beyrichiana* zien groeien. Er werd over de greppel gesprongen en behalve de *Riccia*'s ook prachtige polletjes *Weissia controversa*, bezaaid met roodbruine sporogoniën, verzameld. Ook werden hier nog *Campyllum hispidulum* var. *Sommerfeltii*, *Mnium affine* s.str., *Mnium punctatum* en *rugicum* ontdekt.

In Bostel weergekeerd werd eerst de inwendige mens versterkt na van Sterk die door omstandigheden helaas niet langer van de partij kon zijn, afscheid genomen te hebben. Daarna werd bij het station even op de komst van Vergouw gewacht waarna we "linea recta" (nat gehouden door enige flinke regenbuitjes) naar de Beerze bij Lennisheuvel doorliepen (R 5.12.41). Hier bij de brug begon het eerste gedeelte van ons Beerzeonderzoek. De Beerze die nu nog sterk "meandert" ontspringt bin het z.g. Hoogterras (in het zuidelijke gedeelte van Noord-Brabant gelegen) en stroomt daarna door het Middenteras en het Laagterras.

+) Een nieuwe indigee! Gedetermineerd met sporen materiaal in de Hornus er uit gekeekt.

Het door ons onderzochte gedeelte bevindt zich uitsluitend in het gedeelte dat Laagterras genoemd wordt en waarvan de bodem uit fijne diluviale zanden bestaat. Toen we bij de brug afdaalden ontdekten we in de beek al gauw *Fontinalis antipyretica* en in het weiland lange de kant prachtige polletjes *Pleuroidium acuminatum* met roodbruine kapseltjes. Ook een *Riccardia*, waarschijnlijk *R. sinuata* vonden we hier. Langs de beek verder nog o.a. *Physcomitrium pyriforme*, *Mnium Seligeri* en vrij veel juveniele exemplaren van een *Philonotis*.

In een drassige *Juncus effusus* vegetatie werd *Mnium rugicum* en *Amblystegium varium* geconstateerd en laatstgenoemde soort ook nog in een *Alnetum* t.p. de laatste Stuiver; niet ver van hier ook nog *Plectocolea crenulata*. Een vochtig heiltje daar in de omgeving verachtte ons *Nardia scalaris*, *Riccardia* of. *latifrons*, *Odontoschisma Sphagni*, *Campylopus pyriformis* en *Gymnocolea inflata*.

De tocht ging verder door een bos, ten Z.O. van de Kampinahoeve gelegen. Ondanks een flinke regenbui noteerden we o.a. *Isopterygium elegans* die hier een greppelkant over grote gedeelten bedekte, *Pogonatum aloides*, *Plagiothecium curvifolium* en *Sphagnum fimbriatum*.

Meijer verzamelde er echter ook nog materiaal dat hij determineerde als *Calypogeia Meylanii* Buch, welke naam in onze Nederlandse mossen-literatuur nog niet vermeld is en ontdekte voor de 2e maal in Brabant *Orthodicranum montanum*.

Zo langzaam aan bereikten we een veentje ten Z.W. van de Kampinahoeve gelegen. Behalve vrij veel *Sphagna* zoals *Sphagnum molluscum*, *recurvum subsecundum* s.str. en *plumulosum* werd hier *Cephalozia Hampeana* met perianthen gevonden en langs de weg o.m. kapseldragende *Pseudoscleropodium purum*. Nu ging het door een "soepig" gebied op de Boerderij Balsvoort aan terwijl v.d. Wijk per fiets een "ommetje" maakte. Reeds eerder had hij op de zelfde manier de Annadreef gehokt (R 5.12.41).

Op de Boerderij aangekomen werd eerst wat gefust, gegeten en daarna het er vlakbij gelegen Winkelsven (R 5.12.34) bezocht waar de vegetatie praktisch door de brand vernield is. Er kwamen hier dan ook niet veel soorten voor. Langs de randen van het ven was met zeer veel moeite wat *Scorpidium scorpioides* te vinden, wat *Sphagnum subsecundum auriculatum* terwijl een greppelkant een rijke *Fissidens*-begroeiing had. Op deze plaats werd in 1942 door v.d. Wijk en Margadant *Fissidens osmundoides* verzameld. Thans werd er echter fraai kapseldragend materiaal aangetroffen wat uitgesproken *F. adianthoides* was. Thuis gekomen bleek dat in deze polletjes ook nog *F. osmundoides* aanwezig was.

De stenen bij de Boerderij leverden nog wat *Orthotrichum diaphanum*, *Grimmia pulvinata* en *Tortula muralis* op.

De volgende dag gingen we eerst het gedeelte van de Beerze bij de brug Balsvoort (R 5.12.34) bewerken. Vooral het stroomafwaarts gelegen gedeelte is momenteel nog bijzonder mooi, ook doordat de beek daar sterk "meander". Groot en indrukwekkend was ook hier het landschap in zijn volle eenzaamheid. Alleen het melodieuze gezang der vogels en het geklater der zachtruisende en anelotromende beek verbraken de stilte in dit (tot op heden nog!) zo unieke, woeste en verlaten gebied.

De excursie werd hier gesplitst en kleine groepjes gingen elk een bepaald gedeelte intensief onderhanden nemen. Als merkwaardige soorten noemen we hier: *Amblystegium varium*, *Brachythecium Mildeanum* en *-salebrosum* (beide cum spor.), veel *Calliergon cordifolium* tezamen met juveniele *Philonotis spec.*, *Pellia epiphylla*, *Campylium stellatum* en *-polygamum*, *Fissidens adianthoides* en *-osmundoides*, *Homalia trichomanoides* met *Leskea polycarpa* aan de voet van *Salixstompen*, *Frullania dilatata* op een knotwilg, *Leptodictyum riparium fo. longifolium*, *Mnium affine s.l.* en *-punctatum* *Oxyrrhynchium praelongum*, *Plagiothecium Ruthi*, *Plectocolea crenulata* en *Pohlia grandiflora*. Een woest *Myrica-Molli-*niaveld leverde nog *Sphagnum platyphyllum* op.

Na afloop van dit onderzoek verzamelden we weer bij de Boerderij, versterkten nog eens de inwendige mens en trokken nu naar de Kampinaseheide die er echter tengevolge van de brand troosteloos en zwartgeblakerd uitzag. Het was er trouwens - nat ook waardoor alleen de "gelaarsde" mensen er doortrokken en de anderen een omtrekkende beweging moesten maken waarna we elkaar weer ten zuiden van het Belversven ontmoetten. Op de verbrande Kampinaseheide werd toch nog wat *Dicranum spurium* gevonden en bij het zoeven genoemde "trefpunt" in een *Ericetum* *Campylopus brevipilus fo. pilosa*, *Campylopus fragilis*, *Lepidozia setacea* en *Cephaloziella Starkei*.

Het prachtige Belversven (R 5.12.13) kwam in zicht en spoedig verdwenen onze mensen in de brede rietgordel in het zuidelijke gedeelte. Al gauw werd *Calliergon giganteum* tussen de rietstengels uitgevist, veel *Drepanocladus fluitans*, ook nog *aduncus* en tussen *Polytrichum marginatum* pollen *Calliergon stramineum*. Ook *Sphagnum cuspidatum* kwam in de uiterste Z.O.hoek voor en Margadant verzamelde daarbij nog *Sphagnum "obesum"*.

We trokken verder langs de oostkant van het ven waar o.m. nog *Sphagnum molluscum*, *fimbriatum*, *-papillosum* en *-scurrosum* voorkwamen. De heide pal ten oosten van het leverde ons nog *Racomitrium lanuginosum* en *Dicranum rugosum (=undulatum)* op.

Nu was de Belversput, een vennetje ten oosten van het Belversven aan de beurt. De vrij steile kant, werd afgegraasd en hij leverde massa's *Odontoschisma Sphagni* op; verder o.m. *Lophozia ventricosa* en na "loupespeuringen" het zeer fijne levermosje *Lepidozia setacea*. In het vennetje zelf besloeg *Sphagnum cuspidatum* (met kapsels) een oppervlakte van enige m².

Door de heide, waar nog *Isopaches bicrenatus* genoteerd werd, ging het nu op de Huisvennen (R 5.12.14) aan, waarvan het in het zuid-westen gelegen gedeelte Landmetersven en het middelste Duikersven genoemd wordt. In een westelijke uitloper van het Landmetersven groeide in een *Oxycoccus quadripetalus*-*Erica* vegetatie weer zeer veel *Odontoschisma Sphagni*; ook *Cephalozia connivens* en *-macrostachya*, *Lepidozia setacea* en *Sphagnum papillosum* waren hier present. Spoedig herkende Meijer hier tussen pollen *Odontoschisma* enkele exemplaren van *Mylia anomala*, o.m. aan zijn typische bladvorm.

Langs het Duikersven kwam *Mylia* echter in grote pollen voor; verder nog *Cladopodiella fluitans*, *Drepanocladus fluitans*, *Sphagnum molluscum* en wederom *Dicranum spurium*, ook in een vorm zonder papillen.

Jammer genoeg ontbrak de tijd om het onderzoek verder voort te zetten en moest de

terugtocht naar Boxtel aanvaard worden.

Waar we allereerst dachten dat de soortenrijkdom in dit gebied niet zo geweldig was, bleek dit achteraf nogal erg mee te vallen. De hieronder volgende lijst geeft ons een totaal van 139 soorten.

Summary.

In the beginning of April of this year we made an examination of the mossflora, occurring in different woods, along the borders of a brook, called the "Beerze" and the neighbouring heaths and fens, situated approximately in the centre of the province of "Noord-Brabant". The brook, which forms many "meanders" rises in the southern part of this province. The soil of this area consists of fine Pleistocene sands with the exception of a wood (viz. Geeldersbos), that is partly situated on Holocene clay deposits and the dry along the brook. One of the fens (Belversven) is rather rich in nutritive salts in contrast with most of them which are very poor in this respect.

We collected 139 species, of which *Calypogeia Meylanii* Buch., occurring along the "Beerze" was a new name for our Dutch bryological literature. As to the nomenclature we followed the "Provisional list of the Dutch Bryophyta", compiled by Prof. R.v.d. Wijk and W.D. Margadant and published in "Buxbaumia" No. 4, 1947.

S. Groenhuijzen.

Lijst van de gevonden soorten.

DE VINDPLAATSEN ZIJN ALS VOLGT AANGEGEVEN:

Ap=Annadreef, Ba=Balsvoort omgeving Boerderij, Be=Belversven, Bep=Belversput (vennetje t/o van Belversven), BK-gebied tussen Beerse v/a Lennisheuvel langs De Laatste Stuver tot Kampinahoeve, BL=Beerse bij Lennisheuvel, BNB=Beerse t/N. van Balsvoort (stroomafwaarts), Br=Bredeheide, BZB=Beerse t/Z. van Balsvoort (stroomopwaarts), G=Geeldersbos, H=Huisvennen (behalve Landmetersven), HB=Heideveldje langs Beerse bij Lennisheuvel, K=Kampinaseheide, KH=omgeving Kampinahoeve, L=Landmetersven, SG=langs weg Savendonk tot Geeldersbos, Ve=Veldersbos, VK=veentje ten Z.W. van Kampinahoeve, W=Winkelsven, aa=zeer algemeen, a=vrij algemeen.

Musci

Amblystegium varium (BZB, BNB, BK, BL, G) - *Atrichum tenellum* (SG) - *A. undulatum* (An, BNB, BR, G, SG) - *Aulacomnium androgynum* (aa) - *A. palustre* (Be, BZB) - *Barbula convoluta* (G) - *B. fallax* (G) - *B. unguiculata* (G) - *Brachythecium Mildeanum* (BZB) - *B. rutabulum* (BL, BNB, G, W) - *B. salebrosum* (BNB) - *B. velutinum* (BNB, G) - *Bryum argentum* (G, SG) - *B. caespitium* (SG) - *B. capillare* (G) - *B. pallens* (BL, BNB, W,) - *Calliergon cordifolium* (BL, BNB, BZB, W) - *C. giganteum* (Be, BL) - *C. stramineum* (Be) - *Calliergonella cuspidata* (a), *Campylium hispidulum* var. *Sommerfeltii* (SG) - *C. polygamum* (BZB) - *C. stellatum* (BZB) - *Campylopus brevipilus* fo. *epilosa* (K) - *C. fragilis* (Be, K) - *Copryiformis* (Be, HB, KH) - *Ceratodon purpureus* (aa) - *Climacium dendroides* (BL, BNB) - *Dicranella cervi-*

culata (G) - *D.heteromalla* (aa) - *Dicranoweisia cirrata* (BL,BNB,G) - *Dicranum Bonjeani* (BZB) - *D.scoparium* (a) - *D.rugosum* (=undulatum) (Be,K) - *D.spurium* (Be,H,K,L) - *Drepanocladus aduncus* (Be,BZB,SG) - *D.fluitans* (Be,H) - *D.Sendtneri* (Be,H) - *Eurhynchium Stokesii* (aa) - *E.striatum* (BZB,G) - *Fissidens adianthoides* (BNB,G,SG,W) - *F.bryoides* (G,SG) - *F.osmundoides* (BNB,W) - *F.taxifolius* (G,SG) - *Fontinalis antipyretica* (BL,G) - *Funaria hygrometrica* (a) - *Grimmia pulvinata* (Ba) - *Homalia trichomanoides* (BNB,BZB,G) - *Homalothecium sericeum* (BNB) - *Hypnum cupressiforme* (aa) - *Isopterygium elegans* (BK) - *Leptodictyum riparium* (BL,BZB,SG) - *L.riparium fo.longifolium* (BNB,SG) - *Leskea polycarpa* (BNB) - *Leucobryum glaucum* (a) - *Mniobryum delicatulum* (=carneum) (G) - *Mnium affine* (BZB,SG) - *M.hornum* (aa) - *M.punctatum* (BNB,BZB,G,SG) - *M.rugicum* (Ba,BL,SG) - *M.Seligeri* (BL,BNB) - *M.undulatum* (G,SG) - *Neckera complanata* (G) - *Orthodicranum montanum* (BK) - *Orthotrichum affine* (G) - *O.diaphanum* (Ba) - *Oxyrrhynchium prealungum* (BZB) - *Philonotis spec.* (juvenile ex.; BL,BNB) - *Physcomitrium pyriforme* (BL,BNB,BZB,G,SG) - *Plagiothecium curvifolium* (BK) - *P.denticulatum* (Ab,BL,BNB,G,SG) - *P.denticulatum var. undulatum* (G,BL,BZB) - *P.Roeseanum* (Be) - *P.undulatum* (An) - *Pleuroidium acuminatum* Lindb. (=P.subulatum Rabenh.sensu Br.et Schimp.) (BL,G) - *Pleuroidium subulatum* (Hedw.) Rabenh. em.Lindb. (=P.alternifolium (Dicks.)Brid.) (G) - *Pleurozium Schreberi* (a) - *Pogonatum aloides* (BK,G,SG,Ve) - *Pohlia annotina s.l.* (SG) - *P.grandiflora* (BZB,SG) - *P.nutans* (aa) - *Polytrichum commune* (Be,Br) - *P.formosum* (An,BNB,G,SG,W) - *P.juniperinum* (Be,G,K,Ve) - *P.marginatum* (=gracile) (Be,BNB,BZB) - *P.piliferum* (An,Be,G) - *Pottia truncata* (G) - *Pseudoscleropodium purum* (Br,G,KH,SG,W) - *Racomitrium lanuginosum* (Be) - *Rhynchostegium confertum* (BZB) - *Rhytidiadelphus squarrosus* (BL,BNB,G,KH,W) - *Scorpidium scorpioides* (W) - *Sphagnum auriculatum* (W) - *S.compactum* (a) - *S.cuspidatum* (Be,Bep,H,K,Ve,VK) - *S.fimbriatum* (An,Be,BNB,BZB,VK) - *S.molluscum* (Be,H,L,VK) - *S."obesum"* (Be,Bep) - *S.palustre* (Be,BZB,H,L,VK) - *S.papillosum* (Be,H,KH,L,VK) - *S.platyphyllum* (Ba) - *S.recurvum* (H,L,VK) - *S.squarrosus* (Be) - *S.subsecundum* (Be,BZB,G,KH,VK,W) - *S.plumulosum* (VK) - *Tetraphis pellucida* (BNB,Br,G,KH,Ve) - *Thuidium* (BZB,G,Ve) - *Tortula muralis* (Ba,BL) - *Weissia controversa* (=viridula) (G,SG) - *tamariscinum*

Hepaticae

Calypogeia fissa (BK,Vel) - *C.Meylanii* Buch (BK) - *C.Trichomanis* (Be,Bep,BK,BZB,G,K) - *Cephalozia bicuspidata* (Be,Bep,BK,G) - *C.connivens* (Bep,L) - *C.macrostachya* (H,L) - *Cephalozia Hampeana s.l.* (VK) - *C. cf. Hampeana* (G) - *C. Starkei* (Be) - *C. cf. Starkei* (K) - *Chiloscyphus polyanthus* (G) - *Conocephalum conicum* (G) - *Cladopodiella fluitans* (H) - *Diplophyllum albicans* (An,BK,G) - *Frullania dilatata* (BNB) - *Gymnocolea inflata* (Be,Bep,BK,H,HB,K,KH) - *Isopachus bicrenatus* (Bep,G,SG) - *Lepidozia setacea* (Bep,H,K,L) - *Lophocolea bidentata* (Be,BZB,G,SG) - *L.heterophylla* (Be,Bep,G) - *Lophozia ventricosa* (Bep) - *Marchantia polymorpha* (Be) - *Mylia anomala* (H,L) - *Nardia scalaris* (G,HB) - *Odontoschisma Sphagni* (Bep,H,HB,L) - *Pellia endiviaefolia* (G) - *P.epiphylla* (a) - *Plectroplea crenulata* (BK,BZB) - *Ptilidium ciliare* (Be) - *Riccardia latifrons* (BL) cf. *sinuata* - *R.pinguis* (G) - *Riccia* (BL,G,SG) *Scapania nemorosa* (Br) -. *Beyrichiana*

Naschrift.

Tijdens de excursie van de plantensociologische werkgroep Zuid van de N.N.V., werden nog nieuwe belangrijke bryologische ontdekkingen in 't Boxtelse en Beerze gebied gedaan: Veldersbos (R5,13,34) o.a.: *Fissidens osmundioides*, *Calypogeia Meylanii* en *Plagiothecium laetum*, Lennisheuvel (R5, 12,44): *Fossombronina Wondraczeki*; Beerze bij Nat. monument (R.5.12.43): op een heitje, *Cladopodiella Francisci* *Odontoschisma denudatum*, *Hypnum imponens*, een *Lophozia* uit de ventricosegroep met oliestammen van *L.silvicola*; in de overgang naar de beek: *Calypogeia arguta* (3e vondst van dit volgens Verdoorn Med.-Atlantische levermosje in ons land!) en *Fossombronina Dumortieri*; op oude eiken langs de Beerze o.a. *Orthodicranum montanum*, *Isothecium myosuroides* en *Plagiothecium laetum*; in Blauwgrasland *Pleuridium subulatum* (Hedw.) Rabenh.J
Hiermee komt het totaal aantal in het besproken gebied gevonden soorten op 1481
Dr. Hans Buch te Helsingfors was zo vriendelijk de determinaties van *Calypogeia Meylanii* en *Lophozia silvicola* te controleren. Ze werden juist gevonden.

W.M.

ONTWIKKELINGSPERIODEN BIJ BLADMOSSEN.

In verband met de oproep in het vorige nummer van *Buxbaumia* mee te doen aan de phanologische waarnemingen van de British Bryological Society, wat betreft enkele veel voorkomende soorten, zou ik willen opmerken, dat de waarnemingstijd van Februari tot Juni veel te kort is, omdat de levenscycli van de verschillende mossen vrijwel alle een jaar, sommige zelfs twee jaar duren. Voor Juni bv zouden aan *Ceratodon* en *Funaria* geen waarnemingen verricht kunnen worden. (1 Juni is alleen als inleverinleveringsdatum voor de waarnemingen gesteld. Niet de bedoeling dat we dan ophouden, R6d.)

Nu is het ook voor vele onderzoeken op morfologisch, genetisch, oecologisch en sociologisch terrein gewenst, dat we beter bekend worden met de tijden, dat we archegonia en antheridia bij een bladmos kunnen verwachten, speciaal dat we weten, wanneer de bevruchting plaats vindt. Daarom vooral juich ik het meewerken aan dergelijke waarnemingen ten zeerste toe, mits de resultaten voldoende vastgelegd worden en onderling vergelijkbaar zijn. Daarvoor is het nodig, dat men bij het vaststellen van de bepaalde data éénzelfde criterium gebruikt. Zolang dat niet het geval is, zullen de waarnemingen te veel uiteenlopen en onderling niet te vergelijken zijn.

Bij punt 6: data der kapselrijping doet men een poging deze iets nader te definiëren: deksel afgevalen, sporen nog niet verdwenen. Wie van U weet, hoe lang bij vormen met een behoorlijk werkend peristoom de verspreiding der sporen duurt? Naar mijn mening nog gedurende vrij lange tijd, zodat de datum van sporenrijpheid door deze waarneming nog lang niet nauwkeurig vaststaat.

Moeilijker echter wordt het nog met de data van rijping der antheridiën en archegoniën. De verhouding van rijpe tot niet rijpe, geopende tot niet geopende bij de antheridiën kan nog enigszins een tijdbepalend kenmerk vormen, maar of er jonge sporophyten aanwezig zijn, is zeker geen geschikt criterium, wanneer men weet, hoe langzaam, vooral in het begin een sporophyt bij de bladmossen groeit.